

ДЕЯКІ ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДПОВІДНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО СУДОЧИНСТВА ЄВРОПЕЙСЬКИМ СТАНДАРТАМ

ІВЧЕНКО Анатолій Миколайович - здобувач Інституту права імені князя Володимира Великого МАУП

ЮДАШЕВ Сергій Олексійович - кандидат юридичних наук, доцент кафедри правових дисциплін Херсонського економічно-правового інституту

Обосновывается, что применение альтернативных арбитражных методов решения споров с помощью института посредничества, а также использование, в процессе судебного разбирательства, новейших информационных технологий приближает Украину к нормам и стандартам Европейского Союза, решения задачи совершенствования судопроизводства для утверждения справедливого суда в Украине.

Ключові слова: *альтернативні методи вирішення спорів, вдосконалення судівництва, медіація, третейський суд, електронний суд.*

Зобов'язання, які взяла на себе Україна при вступі до Ради Європи, передбачають побудову нової судової системи, яка відповідає нормам і стандартам Європейського Союзу, а отже і актуалізують проведення наукових досліджень у сфері вдосконалення судової діяльності.

Сучасні дослідження у сфері зазначеної проблематики присвячені, в основному, окремим аспектам вирішення проблем судочинства. Наприклад, проблемам демократизації судової системи, питанням становлення та організації судів, їх правового статусу, незалежності [1 – 5] тощо.

Щодо господарських судів, то одним з перших практичних кроків на шляху утвердження незалежної судової влади стали ліквідація державного і відомчого арбітражу та утворення арбітражних судів, що вивело розгляд спорів у сфері економіки з-під контролю виконавчої влади.

Дослідження діяльності господарських судів, виходячи з критеріїв її відповідності нормам і стандартам Європейського Союзу, у світлі Концепції вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських демократичних стандартів [6], актуалізує завдання застосування альтернативних арбітражних методів вирішення спорів за допомогою інституту посередництва, а також використання, в процесі розгляду, новітніх інформаційних технологій.

До альтернативних арбітражних методів вирішення спорів відноситься розгляд господарських спорів за допомогою інституту посередництва із залученням двох типів посередників – третейських судів та медіаторів.

Третейських суди – це недержавні органи, які виносять свої рішення від власного імені. Відповідно до закону «Про третейські суди», такі суди можуть створюватися виключно при всеукраїнських громадських організаціях, організаціях роботодавців, фондах і товарних біржах, торгово-промислових палатах, всеукраїнських асоціаціях кредитних спілок, об'єднаннях або асоціаціях суб'єктів підприємницької діяльності, у тому числі комерційних банків України.

Усе третейське судочинство засноване на довірі сторін до конкретної людини, яка має гарну репутацію, спеціальну освіту, здатна зважено розсудити конфлікт, а й є авторитетом щодо знань корпоративних відносин, їх особливостей в даному товаристві. Єдина

обов'язкова вимога – щоб кандидатура третейського судді була схвалена як позивачем, так і відповідачем у цивільній справі. Тільки в цьому випадку рішення такого судді визнається легітимним і може бути передано на виконання до державної виконавчої служби. Але поряд із сильними позиціями, третейські суди мають і слабкі: зменшення вірогідності заангажованості особи, яка приймає рішення, та інші [7].

Експерти стверджують, що звернення до третейських судів дозволяють банкам заощадити і час, і гроші. Адже державні суди зараз дійсно перевантажені і звернення сторін спору до третейського суду дозволяє швидше домогтися розгляду спору. А оперативність вирішення конфлікту завжди супроводжується економічними вигодами. Ще однією перевагою для сторін є можливість вибору складу суддів для розгляду конкретного спору, а також «остаточність» його рішень. Як показує практика, кількість оскаржених рішень дійсно прагне до нуля. Частка оскаржень становить близько 0,1% від кількості поданих позовів [8].

Медіація – це сприяння третьої сторони двом (або більше) іншим у пошуках компромісної угоди в конфліктній ситуації. Головними принципами, які становлять основу посередництва (медіації), є нейтральність посередника та самовизначення сторін: сторони самі мають знайти взаємоприйнятний варіант вирішення конфлікту або суперечки. Цим роль медіатора відрізняється від ролі третейського судді, зобов'язаного винести рішення, яке вирішить конфліктну ситуацію.

У ряді країн вже накопичено певний досвід застосування медіації. Зокрема, є цікаві розробки щодо розв'язання комерційних спорів у системі господарських судів Білорусі. І це незважаючи на те, що у господарських судах республіки кількість справ, які розглядаються з порушенням строків, складає лише декілька процентів.

Медіація є привабливою процедурою для всіх учасників. По-перше, привабливою для суб'єктів господарювання, тому що вони зможуть заощадити час і гроші. Адже, сплачуючи державне мито за звичною судовою процедурою, позивач залишається

не упевнений, що позов буде задоволений. При цьому навіть швидко винесена судова ухвала може бути оскаржена в апеляційному, касаційному і наглядовому порядку. А це вже місяці перебування у стані невизначеності, що негативно відбивається на веденні господарської діяльності, її результатах, оскільки є ризик, що рішення буде скасовано. Воно може виконуватися, у тому числі і примусово, дуже тривалий період, аж до декількох років. Іноді рішення не виконуються. А в основі процедури медіації покладається двостороння добровільна угода, яку не виконати не можна. У крайньому разі зберігається можливість її примусового виконання. Більш того, завжди зберігається і можливість звернутися до судової процедури. І головне, зберігаються нормальні ділові відносини зі своїм партнером.

По-друге, ця процедура приваблива і для суддів. За допомогою добре організованого посередництва знижується навантаження на суддів по розгляду спорів по суті, зменшується навантаження на судових виконавців. Знімається ризик оскарження і відміни або зміни судового рішення, а також необхідність контролю за роботою судового виконавця по спору, що вирішена за процедурою посередництва. Автоматично зменшується навантаження суддів у вищих судових інстанціях по відношенню до першої інстанції (апеляційній, касаційній, наглядовій). Вивільняється додатковий час для якісного розгляду інших справ. По-третє, через процедуру посередництва ми всі сприяємо формуванню громадського суспільства, коли навіть в суді сторони самі досягають згоди, і їх воля, а не примусення, залишається такою, що визначає відносини між собою [9].

Як показує світова практика, застосування посередництва сприяє стабільності в економічних відносинах між сторонами в спорі, що робить благотворний вплив на розвиток економіки в цілому.

Стосовно застосування в процесі розгляду господарських спорів новітніх інформаційних технологій. До таких технологій належить, зокрема, вирішення спорів у режимі онлайн.

Асоціацію «Український Кредитно-Банківський Союз» (УКБС) залучено до складу міжвідомчої робочої групи з розробки пілотного проекту «Електронний суд», створення якої ініціювали представники банківської спільноти. Раніше УКБС звертався до Державної судової адміністрації України (ДСАУ) щодо активізації використання електронних комунікацій у процесі здійснення правосуддя. Адже на сьогодні документообіг у судовому процесі здійснюється за допомогою паперових носіїв, хоча використання найсучасніших інформаційно-комунікаційних технологій передбачене законодавством. Зокрема, законами «Про електронний документообіг» та «Електронний цифровий підпис». У зв'язку з цим експерти асоціації наполягають на веденні (паралельно з паперовим) електронного документообігу між учасниками процесу правосуддя. Крім того, запропоновано запровадити систему «Електронний суд», яка дасть можливість здійснювати подачу та розгляд позовів, оформлення усіх процесуальних документів та їх відправку сторонам в електронному вигляді. Серед переваг такого підходу УКБС відзначав підвищення доступності правосуддя, зменшення витрат праці та спрощення процедури звітування. Запровадження інновацій, на думку експертів, дасть змогу автоматизувати процеси судового діловодства, забезпечити повноцінне поширення інформації про судовий розгляд, дотримання процесуальних строків. Окрім суттєвої економії витрат на папір (до 27 млн грн. щорічно), реалізація проекту «Електронний суд» дасть змогу істотно підвищити оперативність судів унаслідок використання нових програмних технологій, зокрема відеоконференцзв'язку [10].

Під час чергового засідання міжвідомчої робочої групи Державної судової адміністрації за участю представників УКБС щодо запровадження електронного судочинства в Україні, розглянуто проект змін до законодавства України для забезпечення можливості подання позовів та отримання всіх процесуальних документів сторонами судової справи за допомогою засобів електронного або мобільного зв'язку.

Експерти обговорили технічні особливості проекту та розглянули Концепцію електронного суду України, що розроблена ДСАУ. Визначено алгоритми подачі заяв до суду з віддаленого автоматизованого робочого місця, формати обміну даними по справі та ін.

Реалізація проекту «Електронний суд» дозволить значно прискорити обіг інформації та підвищити її якість для забезпечення неперервності інформаційних потоків. В результаті буде скорочено терміни розгляду питань, які відносяться до компетенції судової системи України.

Таким чином, за допомогою системи «Електронний суд» та використання інформаційних технологій будуть не тільки створені умови для оперативного здійснення правосуддя, а й підвищена його прозорість» [11].

Застосування альтернативних арбітражних методів вирішення спорів за допомогою інституту посередництва, а також використання, в процесі судового розгляду, новітніх інформаційних технологій наближає Україну до норм і стандартів Європейського Союзу, вирішення завдання вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні.

Література

1. Демченко С.Ф. Теоретичні аспекти становлення і розвитку господарського судочинства в Україні. – К.: Преса України, 2009 – 247 с.
2. Куйбіда Р.О. Організація і розвиток сучасної судової системи України. // Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук. – К.: Академія адвокатури України, 2006. – 16 с., С. 3.
3. Проблеми незалежності судової влади: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.10 [Електронний ресурс] / В.В. Городовенко; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2006. – 20 с. – укр.
4. Правовий статус місцевих господарських судів в Україні: становлення і розвиток: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.10 [Електронний ресурс] / І.Б. Шицький; Акад. адвокатури України. – К., 2006. – 20 с.

АНОТАЦІЯ

Обґрунтовується, що застосування альтернативних арбітражних методів вирішення спорів за допомогою інституту посередництва, а також використання, в процесі судового розгляду, новітніх інформаційних технологій наближає Україну до норм і стандартів Європейського Союзу, вирішення завдання вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні.

SUMMARY

Substantiated that the use of alternative methods of dispute resolution arbitration by the institute of mediation, and the use, in the course of the trial, new information technologies brings Ukraine closer to the standards of the European Union, the task of improving the justice system to ensure fair trial in Ukraine.

5. Демократизація судової системи України: проблеми і перспективи: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.10 [Електронний ресурс] / В.В. Кривенко; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2006. – 19 с.

6. Концепція вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів (схвалена Указом Президента України від 10 травня 2006 року № 361/2006) [Електронний ресурс]. – Режим доступу:// zakon1.rada.gov.ua.

7. Васильчак С.В, Руснак Л.В. Шляхи цивілізованого вирішення корпоративних конфліктів // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.11 – С.123 – 126.

8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://financialpeople.livejournal.com/9257.html>

9. Посредничество лучше. Приветственное слово Председателя Высшего Хозяйственного Суда Республики Беларусь д.ю.н. профессора В.С. Каменкова на круглом столе «Практика применения и пути совершенствования правового регулирования института посредничества» // Вестник Высшего Хозяйственного суда Республики Беларусь. – 2009. – № 11 – С. 10 -14.

10. На Україну чекає електронний суд // Закон і бізнес №7 (1046) 11.02 – 17.02.2012

11. УКБС: “Електронний суд” підвищить прозорість та оперативність правосуддя // meta.ua, blog.finance.ua, facebook.com, segodnya.ua, polit.ua